

Inger och Leif Stinnerbom – folkmusiker i rörelse

Hela sommaren 2007 satt skylten UTSÅLT på Västanå teaters BerättarLada i Sunne. Selma Lagerlöfs ”En herrgårdssägen” var prisad av recensenterna och älskad av publiken. Idag är Inger och Leif Stinnerbom aktuella på Stockholms stadsteater med ”Mästaren och Margarita” samt med Riksteaterns turné av ”En herrgårdssägen”.

Inger och Leif Stinnerbom hör till de konstnärer som fört folkmusiken och dansen i Sverige in i kulturlivets finrum. Lars Farago träffade dem mellan två repetitioner.

Hur började det?

– Jag blev intresserad av pardans och folkdans, och ville lära mig dansa hambo, berättar Inger. Det var så jag kom med i Ungdomsringen. Sedan upptäckte jag polskedansen i Dalarna och Jämtland. Folkdansrepertoaren med uppställningsdanser kändes plötsligt förljuget. Det måste ju ha dansats polska också i Värmland? Många ungdomar började ställa sig samma fråga. Det var så vi träffades, när ungdomarna samlades på en hembygdsgård mellan Deje och Forshaga, 1973-74. Vi spelade och dansade och utbytte erfarenheter.

Dokumentation – forskning – nyskapande

Inger och Leif reste runt i Värmland tillsammans med Mats Edén och spelade in och tecknade upp låtar.

– Vi reste till spelmän ibland alla tre, ibland två av oss. Det finns protokoll från varje besök. Vi skrev rent allt. Ett oavlönat, ideellt arbete som pågick 1975 till 1982 då Leif fick tjänst som musikantikvarie på Värmlands museum.

Uppteckningsresorna blev två skivor med Inger, Leif och Mats, ”Lika många fötter i taket som på golvet”, 1978 och ”Höppesving” 1980.

– Den första spelades in med dansare, vi beskrev också danserna, inte stegen och akrobatiken utan mer det som hände runt omkring, om sambandet musik och dans. Mats och jag gick samtidigt och utbildade oss till etnologer och musikvetare i Göteborg.

Du pluggade musik och dans?

– Jag dansade jazz och sådant där.

– Inger och jag var också med på de två viktiga seminarierna som hölls i Bräkne Hoby och Ingesund i slutet av 1970-talet.

Inger Stinnerbom.

– Jag skrev många uppsatser, ibland själv, ibland tillsammans med Mats Edén, om Lomjansguten, om hur trallaren Martin Martinsson, som lärt sina låtar från fiolspel, återförde sin musik till Margareta Mar-

tinsson och därmed tillbaka till instrumentalmusiken och om upptecknaren Nils Stålberg. Vi besökte dem som han tecknat upp och som fortfarande levde så kunde vi lära oss hur hans fragmentariska nedskrivningar kunde tolkas, fylla i det som saknades i noterna.

– Som musikantikvarie inventerade jag alla herrgårdar i Värmland. Projektet handlade om att beskriva Värmlands regionala musikprofil utifrån, herrgårdarna, folkmusiken, bruken och dansbanden, så småningom kom också Arvikafestivalen med. Det var otroligt intressant att se dansband som en slags folklig dansmusik som hade jättemycket paralleller med bondesamhällets folkliga dansmusik. Just att det fanns en sån' aversion från forskarhåll mot dansbanden, att de inte ville ta i dansbandsmusiken med tång sporrade mitt intresse, säger Leif.

Är dansband folkmusik?

– Idag använder vi begreppet folkmusik som beteckning på en genre. Tar vi med allt så är den inte det, det måste finnas gränser. För mig är folkmusik, musik med rötter i det förgångna i bondesamhällets populärkultur, musik med funktioner, dans, mm. Sen kan man använda den i dag och göra nya låtar i samma stil, men den har ändå rötterna där. Sen är det klart att visgenren, gammeldansmusiken som sen blev dansbanemusik och sedan dansbandsmusik är grenar på samma träd, de har gemensamma rotsystem. Så på det sättet har de samband med folkmusiken ifall man väljer att definiera folkmusik funktionellt.

– Jag håller med Leif, säger Inger, dansandet, foxtrot och bugg har tagit över funktionen från det som var innan. Dansbandet är en folklig dans som också kan ha regional särprägel.

Leif Stinnerbom.

Groupa

Det blev också flera resor till Frankrike med konserter, dansutläring ...

– Från Frankrike hämtade vi inspirationen till att gå vidare från dokumentärt musicerande till ny-

skapande. Det var så Groupa blev till 1980. Vi frågade hur vi kan lägga till något av oss själva. Och så började vi använda musiken, göra egna låtar, använda andra instrument. Vi ville göra något nytt utifrån det gamla, vara i nuet och titta framåt.

– Vi fick också inspiration här hemma, säger Inger. Folk och Rackare var väldigt viktiga och Anders Rosén. Varje gång han kom med en platta undrade vi vad han hittat på nu!

Sen gjorde ni det med dans, med Jösse Hallingbreakers. Var det Inger som var ledaren?

– Leif och jag ledde dem tillsammans. Men jag gjorde mitt första kostymjobb för Jösse Hallingbreakers. Dräkterna skulle spegla vad vi gjorde både det nya och de gamla folkliga danserna. Det blev konstiga hybrider mellan folkdräkter och jeans och annat som var modernt just då.

Hur hittade du till dräkterna, hade du engagerat dig i dräktfrågor i Ungdomsringen?

– Jag har gått en del kurser i Värmland. Där fanns en bra dräktsektion med Gunvor Edvall, en inspirerande ledare. Hon var både otroligt kunnig och öppen. Jag är uppfödd på ett skrädderi. Både mamma och pappa hade egen firma. Jag vet hur de slet för att få det att gå runt. Så jag var inriktad på att få lön varje månad. Jag skulle minsann ha ett tryggare liv. Därför jobbade jag som arbetsterapeut till 1991 och hade folkmusiken, dansen och dräkterna som hobby.

– Hon kom långt som arbetsterapeut, var chef för en avdelning, forskade, utbildade sig till lärare, lägger Leif till.

Ideellt engagemang – Jösse Hallingbreaker, arrangörsförening ...

Både Inger och Leif har kombinerat karriär, familj och ideellt engagemang var och en för sig och tillsammans. Inger var den som drev Jösse Hallingbreaker med familjens ungdomar och deras kompisar som medlemmar. Jag såg gruppen första gången 1985 vid publiceringen i Göteborg av RFoD:s bok "Folkmusiken Lever". En av de sista gångerna som de uppträdde var på den TV-sända invigningen av Folkmusik- och dansåret 1990. Inger har också varit styrelseledamot i Värmlands spelmansförbund och under lång tid var Inger och Leif drivande i arrangörsföreningen Jösse Lekare.

– Vi startade danskurser och föreningen Jösse Lekare när vi flyttade tillbaka till Värmland 1980. Det uppstod behov att dansa. Vi blev en arrangörsförening som höll på under hela 1980-talet. Det blev åtta danser varje år, säger Inger. Vi höll till på Arvika kulturkafé, den progressiva musikrörelsens ställe och fick koppling till nya nätverk. Vi startade också folkmusiknattklubb på Oscars Statt'. Det stora Stadshotellet i Arvika höll på att sprängas och Kristallkronorna gungade i undervåningen när vi dansade schottis. Alla band vi engagerade hade först konsert och spelade sedan till dans. Därför tog vi bara de som kunde spela till dans. Vi skrev pressreleaser och recensioner som tidningarna tog. Det har varit en lång väg med kringelikrokar. Det behövs envishet och lite djävla anamma för att komma dit vi har nått idag.

Vägen till teatern

– Första gången jag arbetade med teater var för TV. De sökte sig till mig som musikantikvarie i Värmland för att få hjälp med musiken och dansen, inför uppsättningen av "Gösta Berlings saga". Jag hade gjort en inventering av 1700-talets herrgårdsmusik och fick också hjälp av Henry Sjöberg på dansmuseet som tipsade om Fredrik Åkerhielms dansbok. Jag arbetade halvtid under två år i mitten av 1980-talet med TV-projektet och fick lära mig mycket om teatralt berättande. Hösten 1987 kontaktades jag av Peter Oskarson och Ale Möller inför "Den Stora Vreden".

– Jag höll på med Värmlands museum och skulle doktorera för Jan Ling om Sven-Ingvars. Men jag hamnade i ett vägskäl. Tiden räckte inte till. Först slutade jag med Groupa. Sedan sa jag upp mig på museet.

Hur är Västanå Teaters koppling till folkmusik och folkdans?

– Vi hade ju aldrig gjort den sorts teater vi gör, säger Inger, om vi inte hade haft med oss folkmusiken och folkdansens i bagaget. Den hade aldrig sett ut som den gör nu! Det är alla spelmän vi mött och deras berättelser som inspirerat till att lyfta fram berättandet som konst.

Är det inte det att ni är värmlänningar som gör att ni gör det ni gör?

– Nej, det tror jag inte.

Men är det inte ovanligt många som är bra på att berätta i Värmland? Berättelser finns överallt, men man stöter på dem mer aktivt i Värmland. Selma finns där, ni finns, berättarna på Gammelvala och många andra.

– Och Fröding, säger Inger,

– Och Tunström, säger Leif, men det finns många bra berättare på fler ställen. Titta på Västerbotten med Sara Lidman, PO Enquist, Torgny Lindgren.

Jag vet inte om det är fördomar, men jag tror att den verbala förmågan är spridd och upptränad i Värmland. Den finns hos vanliga människor inte enbart författare. Det finns en speciell humor och en förmåga att berätta.

– Det finns kanske en Löparnissemantalitet som har med ljuging å göra. Ljuging är att fantisera, breda ut sig, hitta på å att brodera ut. Det är det som är vår teaterform.

Jösse Hallingbreakers tillsammans med Lars Farago vid presentationen av RFoD:s bok Folkmusiken Lever i Göteborg 1985.

Episk teater – Peter Oscarson och "Den Stora Vreden"

– Vi är en episk teater, vi vill berätta en historia, vi vill inte uttrycka något på scenen. Vi vill berätta fantastiska skrönor så att folk ska förundras. Och till det använder vi alla till buds stående medel. Vi använder skådespeleriet, den talade dialogen, replikerna, men också musiken, dansen rörelserna, fantastier, vackra dräkter vacker scenografi. Berättelsen sätts in i och förskönas i ett vackert rum precis som bondekulturen alltid förskönade sina föremål. Föremålen har en funktion, men det ska också vara vackert och tala till sinnen, till själen på något sätt, förklarar Leif.

Jag har förstått det som att det i Sverige är ovanligt med episk teater. Du är påverkad och inspirerad av Peter Oskarson, Jan Mark och några andra. Börjar allt med "Den Stora Vreden"?

– Jag kom ju in på det här berättandet via Peter. Han är traditionsbärare. Det är nog sant att episkt berättande i svensk teatervärld inte är lika fint som dramatik, där orden är i centrum. Det är teaterstilar som står väldigt långt ifrån varandra. Ibland glömmes teater som inte är berättande bort publiken. De är inte så viktiga utan ska vara tacksamma för att få kika in och se stor konst. För mig är det tvärt om. Publiken och hur den tar emot och tar till sig föreställningen är jätteviktig. Publiken är medskapande i berättelsen, dess reaktioner är A och O. Det är aldrig den det är fel på. Om publiken inte engagerar sig är det mitt fel.

Inger, gjorde du kostymer till "Stora Vreden"?

– Det kom senare, inte förrän på vi började jobba med Västanå Teater 1990. Men jag var väldigt fascinerad av kostymerna till "Stora Vreden". Det var Peter Holm som gjorde dem.. Han träffade ju väldigt rätt. Han bad mig ta med några dräkter. Han tittade på dem och skapade sedan fantasiversioner av folkdräkter. Jag har fortfarande det med mig när jag gör kostymer. Men med den föreställningen jobbade jag mest med dansen.. Vi blev inkopplade som danspedagoger. Vi skulle lära ensemblen danser. Innan hade vi kurser med folk som visste vad de sökte sig till. Det handlade om att få fart på dem att få dem våga göra saker. När vi kom till det här skådespelargänget var det nästan tvärt om. De hade så otroligt mycket experimentlust att där var det snarare att man fick rätta in dem i leden, att få dem att förstå att det tar mycket längre tid än en produktionsprocess av en pjäs att lära en tradition.

Jag vet ju också att ni har en metodik för att lära ut och få den rätta känslan för den folkliga dansen, nämligen att ordna med ett party.

– Det behövs något annat än att bara gå och traggla träningskläder i en träningslokal. Vi höll på en hel natt med folkdansare som gäster, en till varje skådespelare för att ge danstrygghet. Vi valde en bra lokal med öppen eldstad och bjöd på god mat och snaps. Det gällde att få bort praktigheten från folkdansen.

– Vilka är människorna på scenen som berättar historien? Genom att ställa den frågan får man ett annat tilltal till publiken, säger Inger. Att bära med sig historien som ett arv, som ska berättas för nya människor hela tiden stämde så bra med hur vi lärt oss folkmusiken och dansen. Det är något sympatiskt med att vara en länk i en lång kedja. Man får någonting och ska lämna vidare detta. Jag tror det är det som göra att man blir intresserad. Det är ett flöde av tid. Var hör jag hemma? Vad fanns innan mig? Identitetssökande som inte bara handlar om vem jag är utan också om vem vi är! Så var det i början på 70-talet, vi var många intresserade.

Jag tror att man i Sverige håller på att tappa bort ordet vi.

– Ja, så är det. Kollektiva processer är inte inne just nu, instämmer Leif.

En ny teaterstil

Den Stora Vreden byggde på en två år lång förberedelseprocess. Det nordiska var väldigt viktigt men man reste också på forsknings- och utbildningsresor till andra kulturer. Man sökte efter nordiska kulturarv och med Ale Möller som musikansvarig släppte man fram nya artister så som den då helt okända gruppen Hedningarna och sångerskan Susanne Rosenberg. Efter premiären skrev dock inte recensenterna om det nordiska. Det var som om man hämtat allt från Kina och andra resor. Även om man läser på Folkteaterns hemsida idag är den nordiska tråden nedtonad till förmån för kontakterna med fjärran kulturer. Här står inget om Hedningarna eller Leifs och Ingers dansutläring.

– Det som var spännande under Stora Vreden var talet om en ny teaterstil, säger Leif. Ingen visste var vi skulle sluta. Det var ett forskande på osäker mark. Vi var inte med på ensemblens resor utomlands men blev istället inspirerade av gäster så som Mirka YemenDzakis från Grekland som arbetade med rösten. Hon pratade om berättarperspektivet och hur röstlägen kan bidra till berättandet.

– "Den stora Vreden" hade premiär 1988 i Iggesundsjärnverk. Sedan gjorde vi "Fågel blå" och "Drömmarnas barn", "Amlado" 1989. Under Folkmusik och dansåret 1990 blev det "Stora Vreden" igen, nu i Gävle. Vi flyttade sedan med Folkteatern upp till Hälsingland och gjorde "Fjället, skogen och myren", där jag också var med som skådis. Jag jobbade sedan med Peter Oskarsons uppsättning av Bengt Pohjanens "Dagning Röd" på Norrbottensteatern. Det här är mellan 1987 och 1993. Västanå började parallellt, 1990. Vi gjorde "Gösta Berling" på Mårbacka 1992.

Deltagare i Jösse Hallingbreakers.

om kropparna inte tar upp den. Jag bryter upp dansen. Jag använder den folkliga dansen som material. Utgångspunkten är ofta pardanser, men det är sällan som jag har pardanser på scen. Man dansar ensam, men har steg från polska och halling. Sedan är det ibland så att jag vill berätta något i dans då behövs en mer medveten koreografi.

Vi blir vi

Vad vinner ni när det funkar att kombinera polska – tal – rörelse?

– Då får man sväng i hela föreställningen, säger Inger. Från att publiken kommer in tills den går därifrån är den insvept i en dansrörelse och det är ganska häftigt. Som någon sa efter "Gösta Berling". Efter första akten mådde jag nästan illa. Efter andra akten så kom jag på mig att jag stampade takten och efter tredje akten så dansade jag ut från ladan.

– Leif hänvisar till Ana Maria Nartis beskrivning av konsten som magnetisk induktion. Publiken tas in i magnetfältet och blir magnetisk så blir magneten större och starkare.

Är vi därmed tillbaka i det kollektiva, betydelsen av att vara ett vi som berättar och därmed också förmedlingen av att man förmedlar en historia som hör hemma i en lång tradition?

– Rytmen kan bli så stark. Den sätter sig i magen, den sätter sig i kroppen, den går inte någon slags omväg via intellektualisering i hjärnan. Många säger att vi gör en föreställning för hela kroppen. Man är med. En del som ser det första gången blir knockade.

Kostympoesi

Jag upplevde "En herrgårdssägen" i somras som så otroligt helgjutten, med så bra musik och det här dubbla, trippla gestaltandet av huvudpersonen som spelad av tre personer – ibland samtidigt på scenen. Det är fantastiskt när en sådan intellektuellt omöjlig gestaltning blir så trovärdig och berör så starkt. Jag undrar vad kostymerna betyder för detta? Själv har jag svårt för folkdräkter. Folkdansare i dräkt skapar ett avstånd mellan dansarna och publiken. Jag som vill att publiken ska få lust att dansa, känner

Vad betyder dansen och musiken i teatern?

– Musiken har den viktigaste rollen. Musiken är berättarmotorn som står för energi och lust och för ett sätt att berätta saker på ett förhöjt sätt. Ett tag jobbade jag väldigt mycket med polskan som grundrytm och rytmiserade inte enbart kropparna utan också talet utifrån polskan. De passar inte lika bra i alla föreställningar eller för alla ensembler. Dansen kommer som en naturlig följd av musiken. Man måste förhålla sig till rytmen. Det blir konstigt

att den blir avskräckt, de står utanför och tittar in på något som är annorlunda och konstigt.

Dina kostymer liknar folkdräkter. Och ändå så vinner de mig. Dräkterna är spännande och vackra, de blir ett bildspel i spelet. Vad vill du att kostymerna ska göra med mig Inger?

– Kostymerna ska hjälpa din förflyttning från vardagen till en annan värld. Där du kan tolka gestalterna på scenen friare än om de själva säger att de är i en annan tid och en annan miljö. Jag försöker ta bort tiden och rummet genom att göra en sagovärld eller en mytisk värld. Sedan beror det också på föreställningen och dess form. I en dansant föreställning som "Gösta Berling" gäller det att få fram rörelsen så mycket som möjligt. Då blir det kaskader av tyger och mycket färger. I en annan pjäs kan det vara andra saker som är viktiga som att få fram tyngd eller ljus.

– Jag kan väl säga att även jag är kluven till folkdräkter. Där finns både det absolut snyggaste jag vet och det absolut fulaste. Det kan vara så mossigt och så töntigt och hemskt, men sedan finns det sådant som är så snyggt.

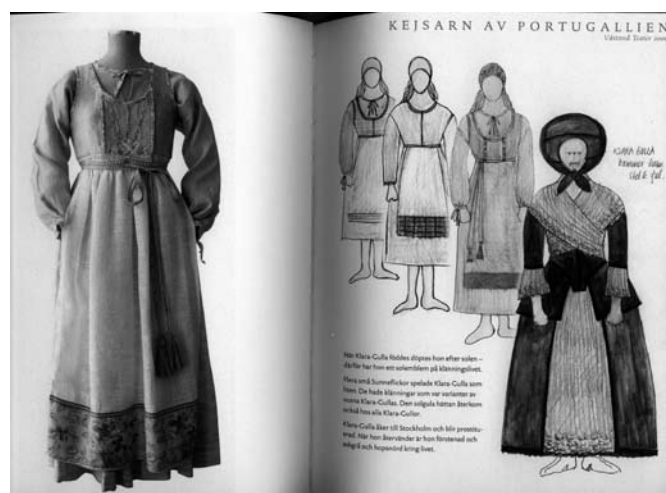
Jag älskar den här kulturen här och nu och folkdräkter läser in den i en annan tid. Den är ett hinder. Men så kommer ni här och kan leka med dräkten. Använda den utan att skapa dessa läsningar, det är det som blir så häftigt.

– Där tror jag att Gunvor Edvall som vi nämnde förut spelat en viktig roll för mig. Jag sydde mig en dräkt 1969. Vad ska man ha på huvudet? Måste jag ha den här sjalen? Hon var liberal. Jag kunde ha arbetarskor till dräkten och annan sjal.

Ja jag har också träffat Gunvor och blivit inspirerad av henne. Hon en av dem som är folkdansringens styrka. Hon grävde enormt djupt och skaffade sig imponerande kunskaper. Jag minns hur hon berättade om en tygbit som hon hittat på en vind. Den var som en pusselbit i ett detektivarbete. Sättet som hon berättade på väckte engagemang även hos en dräktsfiende som jag.

En guldtråd i vardagens väv

– Ingers kostymer är släkt med Selma Lagerlöfs syn på poesi. Poesi är ett viktigt ord för mig, betonar Leif. Jag försöker skapa poetiska föreställningar genom poetiska bilder som är

Ur boken Med guldtråd i väven.

koncentrat av verkligheten. Regi- och manusarbetet går ut på att ta bort en massa onödigt och försöka hitta essensen.

– Ja, Inger håller med. Poetens uppgift är att väva in en guldråd i vardagens gråa väv det stämmer bra in på hur jag skulle vilja vara. Att vara kostymdesigner är att vara klädpoet. Då får man stå ut med att en del tycker att vi visar något förljuget och romantiskt. Att det här inte har något att göra med verkligheten, säger Inger.

– Där har du den här skillnaden mellan episk och annan teater, säger Leif. Om man lever i ett samhälle där allting är för djävligt och svart, så är det, det man vill förmedla. Det vi vill förmedla i den episka teatern ligger långt därifrån. Ju jobbigare vardagen blir desto mer måste man framhålla livets värde och livets möjligheter. Peka på det som är det positiva.

Jag har i någon av era föreställningar anat en slags religiös förhoppning.

– Det finns absolut en slags andlighet. Jag har nog en positiv grundsyn på människan och hennes möjlighet att själv bli gudomlig, det gudomliga i människan.

Och det är en kärna i allt som du gör?

– Ja det tror jag.

Är det någonting som Selma och du har gemensamt?

– Ja, jag tror det finns väldigt stora likheter. Vi delar en positiv grundsyn till människan och hennes möjligheter till det goda. Att människan kan vara ond och tappa sig själv, det ser vi hela tiden. Så det behöver vi inte berätta. Det är mycket mer spännande att berätta om dem som kunnat stå emot det där. Eller hur de som svikit kan hitta en slags väg tillbaka eller vidare, en ny väg framåt.

Du har gjort "Per Gynt" flera gånger.

– "Per Gynt" har jag gjort tre gånger. Pjäsen är en tragedi. Han förstår i dödsögonblicket vad som är meningen med livet. Och då är det för sent. Han har trott att det handlar om honom själv i motsats till andra. Där har vi igen det där med jag och vi.

Finns det någon vision, någon dröm om teatern?

– Jag måste planera fyra fem föreställningar framåt. Man lever mycket i nuet. Planen skulle vara att förkovra sig, lära sig att lära mer om hantverket om sina verktyg. Ser jag tillbaka på det jag gjort är det inte mycket som jag idag tycker att jag är nöjd med. Jag vill därför gå tillbaka och göra en ny "Gösta Berling" och "Kejsaren av Portugalien".

– Vi har som mål att få jobba med en skapligt stor ensemble under en längre tid, säger Inger. Några som följer med

en stund. Nu är vi så väldigt inne i kortsiktigt projekttänkande. Vi har nu två anställda skådespelare, en musiker och en musikansvarig, och inte på heltid. Vi drömmer om möjligheten att vara en regionteater och arbeta med samma människor en längre tid. Och då är vi inne i kulturpolitik. Något som du också ville tala om.

Kulturpolitik

Leif har innehaft en rad kulturpolitiska poster. Han har varit i Nordscens ledning, Kulturrådets styrelse och referensgrupp för fonogram, han var med och startade RFoD mm.

Har du ångrat att du lagt tid på sådant?

– Nej det är viktigt att vara med och påverka. Jag tycker det är viktigt är utövaren har en plats i både kulturpolitik och forskning. De som har ett inifrånperspektiv, de som kan själva ämnesfälten, och de som inte har det har mycket olika synpunkter. Jag kan tycka att det är för få konstnärer som ger sig tid att delta vid besluten. Men, jag tror vi behövs där. Jag har varit en röst med ett icke urbant, jämlikhets- och demokratiskt perspektiv. Jag har talat för folk Kultursfären som sällan är representerad. På musiksidan är det fortfarande västerländska konstmusiken och i viss mån jazzen som finns med, men inte folkmusiken. Jag har också haft med mitt samiska arv. Jag är orolig för att kulturpolitiker och administratörer vill ta över initiativet hur kultur skapas. Det är bra med genusperspektiv, mångfaldsperspektiv, barn och ungdomsperspektiv. Men blir det för många direktiv så begränsar det hur man kan verka. Jag gör nu "Mästaren och Margarita" av Bulgakov. Den handlar just om striden mellan poeten och politiken även om Stalinismen var extrem så har frågorna relevans också för oss.

Folkmusik- och dansåret, Mångkulturåret – många politiska insatser går ut på att med direktiv öppna institutionernas dörrar för nya aktörer, för folkmusik och folkdans, etnisk mångfald och annat. Vad är viktigast: öppna dörrarna till Dramaten och Operan, pressa Rikskonserter att prioritera vårt område mera eller att stärka våra egna institutioner som Stallet, Eric Sahlström Institutet, Folkmusikens hus och skapa fler nya institutioner som kan vårt område?

– Vi behöver förstås både och. Jag ledde Shikasta, Riksteaterns mångkulturella teaterensemble. Riksteaterns dåvarande chef la ner den med den fantastiska motiveringen att hela teatern skall vara mångkulturell. Men så blev det ju inte.

– Det är bra när dörrar öppnas, men det ska vara samarbete på lika villkor. Vi har gått in i samarbeten där vi sedan

Vilka danser som lärs ut och hur, debatterades av Inger i pressen 1981.

ångrat oss, känt att vi är lillebror och storebror känner sig snäll som överhuvudtaget vill leka med oss, säger Inger. Har man för olika erfarenheter med sig och har svårt att förstå varandra blir det inte alltid så bra resultat.

– Institutioner behövs men det finns också institutioner som överlevt sig själva och jag kan tycka det är viktigt att våga riva dessa, säger Leif. Kanske är det ett tecken att klassiska ensembler öppnar sina dörrar för Ale Möller eller för Magnus och Harv. Möjligen behöver de dem för att överleva, säger Leif. Det är samtidigt viktigt att Ale och Magnus får genomföra sina egna drömmar och får resurser till det. Man måste ha bra timing och slipa sina argument djävligt väl. Veta när man ska lägga fram sina idéer och veta vilka som är nyckelpersoner. Det måste vara otroligt väl genomtänkt.

Naturen

Så glider vi tillbaka från kulturpolitiken till teatern och det kollektiva via Leif samiska arv.

– Jag identifierar mig som same. Känner i det jag gör att jag har ett samiskt sätt att se på världen. För mig är Selma en schaman. Jag har haft med miljötankandet och människans förhållande till naturen från start. Vi bearbetar motsatserna civilisation – natur det tämjda mot det vilda, manligt – kvinnligt. Jag talar om könsprinciper som står mot varandra, logiken måste balanseras upp det intuitiva, ordning balanseras mot kaos, tanke och förnuft mot drift och intuition. Vår kvinnliga sida, det vilda, intuitiva, driften, kaos, naturen får för liten plats. Vi är rädda för den. Selma säger i "Gösta Berlings saga". "Den som vill se tingens sammanhang, må gå bort från städerna och bo i en enslig koja i skogsbrynet... så skall han lära att ge akt på alla tecken i naturen och förstå hur de döda tingen bero av de levande." Jag gillar Fryshusets idé att ta med ungar som blivit omnipotenta ut i skogen för att uppleva naturen och sin egen rädsla och begränsning.

– Jag använder musiken och naturen för att bli frisk.

Deltagare i Jösse Hallingbreakers.

Ny gammeldansförening

Sedan våren '79 har det funnits en grupp dansintresserade på Arvika Kulturcafé som i början dansade framförallt polskor. Detta utvecklade sig hösten '80 till anordnande av gammeldanskurs med Inger Stinnerbom som instruktör samt fiolmusik av Mats Edén, Leif Olsson och andra, vilket satte än mer fart på dansandet.

Entusiasmen för både dans och musik från framförallt Värmland var tydligen stor och fortsättningskurs fick lov att ordnas. Kulturcaféet har också anordnat ett antal danskvällar bl.a. för att kursdeltagarna skulle få praktisera sina kunskaper men givetvis också för att andra intresserade ska få tillfälle till dans.

Intresset är stort och i söndags samlades ca 40 kursdeltagare och beslöt bilda föreningen "Jösse Lekare". Lekare står för dansare och spelarna.

Föreningens syfte är att återuppliva och utveckla de gamla dans- och speltraditionerna i Jösse härads.

Träffen avslutades med dans och en och annan klack i taket samt förhoppningar om en livaktig förening.

Två av medlemmarna i den nybildade gammeldansföreningen tar en svängom till orkestrarnas toner.

Föreningen "Jösse Lekare" bildas. Som framgår av artikeln spelar bl.a. Mats Edén och Leif Olsson på kurstillfällena.

"Kalevala" 2009

Vi slutar samtalet med en utveckling till Finnmarken.

Vilken betydelse har den finska invandringen haft för folkmusiken i Värmland och Dalarna?

– Vi har spelat in folk som sjungit på finska, och man hör att vissa dialekter i Nordvärmland är påverkade av finskan, säger Inger.

– Jag skulle nog vilja säga att det som gör Dalarna till Dalarna och Värmland till Värmland är finnvandringen, menar Leif. Den ingrediensen är stark. Varför heter gata gatu i Dalarna? Jag tror också att vi hittar det shamanistiska där.

– Vi ska för övrigt sommaren 2009, under det svenskfinska jubileumsåret sätta upp "Kalevala" i Västanås lada. Vi har haft nytta av jubileer och särskilda år. Kulturåret gjorde vi "Nils Holgersson", jubileumsåret Sverige-Norge gjorde vi "Trollflöjten". Det handlar inte om att anpassa sig utan att ha en rad idéer i beredskap och ta fram dem när de passar in. Jag har länge drömt om att få göra "Kalevala" så nu har jag fått den möjlighet.

Men innan "Kalevala" är det dags för sommarens produktion. Den 24 juni 2008 har Västanå Teater premiär på "Bannlyst" i den stora BerättarLadan i Sunne. Med utsikt över Selma Lagerlöfs ändlösa skogar och sjön Fryken.

Lars Farago

Bakgrund – fakta – saxat ur recensioner...

Den Stora Vreden

Med *Den Stora Vreden* skrev Folkteatern ett nytt kapitel i den svenska teaterhistorien. Folkteaterns ville söka rötterna och utvecklas genom möten med andra kulturer, för att med nya perspektiv finna och återskapa den norrländska berättartraditionen. Folkteaterns medarbetare for ut i världen för att lära av andra till Pekingoperaakademien, Indien och Italien. Allt detta utvecklingsarbete landade slutligen i *Den Stora Vreden*.

I Iggesunds Bruksmuseum gestaltades ett Norrlandsepos med kraft och stolthet. Föreställningen var Folkteaterns största någonsin. Hela ensemblen på nära 50 personer flyttade till Iggesund. En gammal bruksort förvandlades till ett nationellt centrum för teaterturism. *Den Stora Vreden* blev en gigantisk succé, både vad gäller recensioner och publiktillströmning. Efter sommaren i Iggesund flyttades uppsättningen till Gävle där den spelades i Stora Gasklockan på Brynäs.

Mästaren och Margarita

Spelas på Stockholms stadsteater tom. den 27 april. I rollerna: Philip Zandén, Frida Westerdahl, Sven Ahlström, Jakob Eklund, Rolf Lydahl, Bergljót Árnadóttir, Per Sandberg, Maria Stellas, Ingvar Hirdwall m. fl. Musiker: Ale Möller Band, Maria Stellas, Sebastien Dubé, Rafael Sida Huizar, Mamadou Sene och Mikael Augustsson.

”Om det är något Leif Stinnerbom kan, så är det att göra mötet mellan musik och teater helt organiskt. De flyter i varandra som förstärkare och förtydligande. Och jag gillar idén, att musiken understryker berättelsens överklighetskänsla och att orkestern verkligen är en del av ensemblen. Genom hela föreställningen ligger ett dovt muller. Som ett dunkande hjärta, en rytm som driver skådespelet framåt. Ale Möller Band är djävulens – Wolands – band. De gör entré på hans kommando och de lyder hans minsta vink.”

Elin Claeson, Kulturnytt P1 080218

”Vad gör Ale Möller Band i Stalins Moskva? Det är inte alldeles glasklart faktiskt. Men efter gårdagens premiär på Bulgakovs *Mästaren och Margarita* i en lika skicklig som smidig nydramatisering av Suzanne Marko och regissören Leif Stinnerbom är det bara att konstatera att världsmusiken inte är främmande för något, inte heller för att lyfta den kollision mellan social realism och magisk fantasi som är det en gång så kontroversiella grundtemat i Bulgakovs stora roman från 1940.”

Tove Ellefsen, Lysander AB 080218

En Herrgårdssägen

”*En herrgårdssägen* är Västanå teaters mest helgjutna uppsättning hittills. Och det beror på att berättelsens tematik och symbolik den här gången är som gjorda för denna kronjuvel bland svenska sommarteatrar.

...det är... fantastiken som får publiken att applådera under pågående föreställning och stående ropa in ensemblen hur många gånger som helst. Det är en fantastik som är närvarande överallt och i varje minut – i Lars Jacob Jakobsons herrgårdsfasad i fonden som mera för tankarna till Indien än Dalarna, i Inger Hallström Stinnerboms kostymer, i Torbjörn Alströms masker och dockor, i Magnus Stinnerboms suggestiva folkmusik och i Ola Stinnerboms koreografi. Den senare gör för övrigt själv ett bejublat dansakrobatnummer som dödgrävare. Här stapplar döende getter omkring i tiomilaskogen, här uppenbarar sig skrämmande skogsvidunder, här nedstiger en ängel, här jamar katter och kråmar sig hästar, och här anländer fru Sorg (Hanna Kulle) till herrgården i sällskap med sina fladdermöss, förbådad av en jättelik ving som kommer svepande över publiken bakifrån.”

Nils Schwarz, Expressen den 24 juni 2007

”Andra akten är... ..en av de bästa jag sett på Västanå, full av teatrala variationer på styckets huvudtema - fladdermössen som sveper in Munkhyttan och även publiken i sorgens svarta vingar, sjön där Gunnar ett kort ögonblick glömmer sin ångest och prövande tar några skär på den nattgamla isen. ... Jag inbillar mig att Mirja Turestedt är exakt den Ingrid som Selma Lagerlöf själv hade önskat sig, på en gång sagoväsen och en ung kvinna med handlingskraft. Hennes repliker lyfter som svalor i ladan på Rottneros... .. Resten är en ovanligt jämn ensemble, med Anki Larsson och Vanja Blomkvist som två lustigt kontrasterande gummor och Björn Söderbäcks och Ola Stinnerboms inspirerande akrobatkonster. Man vill gärna slå en halling på väg hem.”

Leif Zern, Dagens Nyheter den 25 juni 2007

”Sanslöst bedårande av Västanå.

Västanå teater är tillbaka hos Selma Lagerlöf efter utflykter med Shakespeare, Strindberg och Ibsen. Återkomsten förefaller helt självklar och är uppenbarligen berikad av nya impulser. Under föreställningen förundras jag över att man över huvud taget kan spela teater utan musik och dans.

Allt det bästa hos Västanå teater... ..kommer verkligen till sin rätt. Jag blir helt indragen i skeendet och behöver en och annan av Lagerlöfs torrt nyktra repliker för att inte bedåras bortom sans och vett. Och för att hinna torka tårarna. Det är kort sagt mycket bra.”

Sara Granath, Svenska Dagbladet den 26 juni 2007

Kommande föreställningar av *En Herrgårdssägen*

2008-03-11 19:00 Gävle, Gävle Teater
2008-03-14 19:00 Avesta, Avesta teater
2008-03-15 19:00 Enköping, Joar Blå
2008-03-17 19:00 Ludvika, Avenyteatern
2008-03-18 19:00 Karlskoga, Stadsteatern f.d. FH
2008-03-26 19:00 Oskarshamn, Forum
2008-03-27 19:00 Kalmar, Kalmarsalen, Romanhallen
2008-03-28 19:00 Karlskrona, Konserthusteatern
2008-03-30 19:30 Osby, Borgen, Scenen
2008-04-01 19:00 Lund, Lunds Stadsteater
2008-04-02 19:00 Halmstad, Halmstad Teater
2008-04-06 18:00 Trollhättan, Hebeteatern
2008-04-07 19:30 Vara, Vara Konserthus, Stora salen
2008-04-08 19:00 Skövde, Stadsteatern
2008-04-10 19:00 Örebro, Hjalmar Bergmanteatern
2008-04-12 19:00 Ytterjärna, Kulturhuset, Ytterjärna
2008-04-13 18:00 Linköping, Konsert o Kongress
2008-04-14 19:00 Motala, Folkets Hus
2008-04-16 19:00 Hässleholm, Kulturhuset
2008-04-18 19:00 Ystad, Ystads teater
2008-04-19 19:00 Ystad, Ystads teater
2008-04-21 19:00 Eskilstuna, Eskilstuna Teater

Ur *En Herrgårdssägen*. Foto: Lars Jacob Jacobsson / Lars Sundstrand.

Bannlyst

Den 24 juni 2008 har Västanå Teater premiär på "Bannlyst" av Selma Lagerlöf i den stora Berättarladan i Sunne. Pjäsen spelas till 31 augusti. Beställ biljetter på www.vastanateater.se.

Ur *En Herrgårdssägen*. Foto: Lars Jacob Jacobsson / Lars Sundstrand.

Prisbelönade

Mårbackapriset 2006 gick till Leif Stinnerbom för arbete i Selma Lagerlöfs anda.

Föreningen Nordiska museets och Skansens Vänner gav Arturpriset 2007 till Leif och Inger Stinnerbom, Västanå Teater med motiveringen:

Regissören Leif Stinnerbom och kostymkaparen Inger Stinnerbom har fört in den svenska folkliga kulturen och den folkliga musiken och dansen som ett naturligt och kraftfullt inslag i modern teaterkonst.

Makarna Stinnerbom engagerades vid Västanå Teater 1990 och har hunnit med att medverka i ett stort antal pjäser som samtliga dragit stor publik. Det är ett målmedvetet arbete med att leta sig tillbaka till folkkulturen och gemensamma traditioner som förenar alla folkslag. Bland teateruppsättningar kan nämnas *Gösta Berlings saga* (1992 och 2001), *Den blinda drottningen* (1994), *Trollflöjten* (1996 och 2005), *Nils Holgersson* (1998), *Kejsarn av Portugallien* (2000) och på Stockholms Stadsteater *Din stund på jorden* (2005).

Inger Stinnerbom har ställt ut sina kostymer på bl. a. Värmlands Museum, Textilmuséet i Borås och Göteborgs Stadsmuseum.